

EVOLUTIE VAN DE WERKGELEGENHEID

Hoofdstuk 11

Lieven Van Wichelen

De werkgelegenheids groei in het Vlaams Gewest versnelt in de tweede helft van de jaren '90. De sterke toename van het aantal jobs in loondienst in de commerciële diensten speelt hierbij een dominante rol, de zelfstandige werkgelegenheid stabiliseert daarentegen eind jaren '90. In 1998 zorgt de sterke jobgroei in de commerciële en publieke diensten in combinatie met het herstel van de industriële werkgelegenheid voor een piekjaar op vlak van jobcreatie (+2%). In de eerste helft van 1999 leidt een tijdelijke conjuncturele vertraging tot een minder sterke groei in de commerciële diensten en bijgevolg vermindert ook de globale jobcreatie tot iets meer dan 1%. Verwacht wordt dat de conjuncturele heropleving vanaf de tweede helft van 1999 de jobcreatie in de private ondernemingen in 2000 en 2001 opnieuw zal versterken. De mooie exportprestaties kunnen de werkgelegenheid in de Vlaamse industrie opnieuw veiligstellen, terwijl in de commerciële diensten o.m. de nieuwe diensten aan ondernemingen voor een versterkte groeidynamiek zorgen. Ook een aantal publieke diensten zoals het onderwijs, het openbaar bestuur en de social profit bieden zicht op een verdere jobcreatie. De globale groei van de loontrekkende werkgelegenheid in Vlaanderen zal in 2000 allicht hoger liggen dan in 1999.

1 *De evolutie in de jaren '90*

In de loop van de jaren '90 versnelt de groei van de loontrekkende werkgelegenheid in het Vlaams Gewest. Tot 1994 schommelt de jaarlijkse groei rond 0,5%, in de tweede helft van de jaren '90 stijgt het jaarlijkse groeiritme van de loontrekkende werkgelegenheid tot meer dan

Tabel 11.1

Evolutie van de werkgelegenheid (Vlaams Gewest, 1990-1999)

Aantal (n x 1000)	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999
Loontrekkende werkgelegenheid	1 780	1 791	1 798	1 803	1 806	1 843	1 856	1 878	1 920	1 948
Niet-loontrekkende werkgelegenheid	349	357	356	367	372	381	386	387	388	388
Totale werkgelegenheid	2 129	2 148	2 154	2 169	2 178	2 224	2 242	2 264	2 308	2 337
Evolutie (n x 1000)		'91/'90	'92/'91	'93/'92	'94/'93	'95/'94	'96/'95	'97/'96	'98/'97	'99/'98
Loontrekkende werkgelegenheid		+11,3	+7,2	+4,5	+3,3	+37,3	+13,1	+21,4	+42,8	+27,9
Niet-loontrekkende werkgelegenheid		+7,3	-0,6	+10,8	+5,3	+8,4	+5,4	+0,7	+1,5	+0,2
Totale werkgelegenheid		+18,6	+6,5	+15,3	+8,7	+45,8	+18,4	+22,2	+44,3	+28,1
Evolutie (n x 1000)		'91/'90	'92/'91	'93/'92	'94/'93	'95/'94	'96/'95	'97/'96	'98/'97	'99/'98
Loontrekkende werkgelegenheid		+0,6	+0,4	+0,3	+0,2	+2,1	+0,7	+1,2	+2,3	+1,5
Niet-loontrekkende werkgelegenheid		+2,1	-0,2	+3,0	+1,5	+2,3	+1,4	+0,2	+0,4	+0,1
Totale werkgelegenheid		+0,9	+0,3	+0,7	+0,4	+2,1	+0,8	+1,0	+2,0	+1,2

Bron: RSZ, RSVZ, NIS EAK (Bewerking Steunpunt WAV)

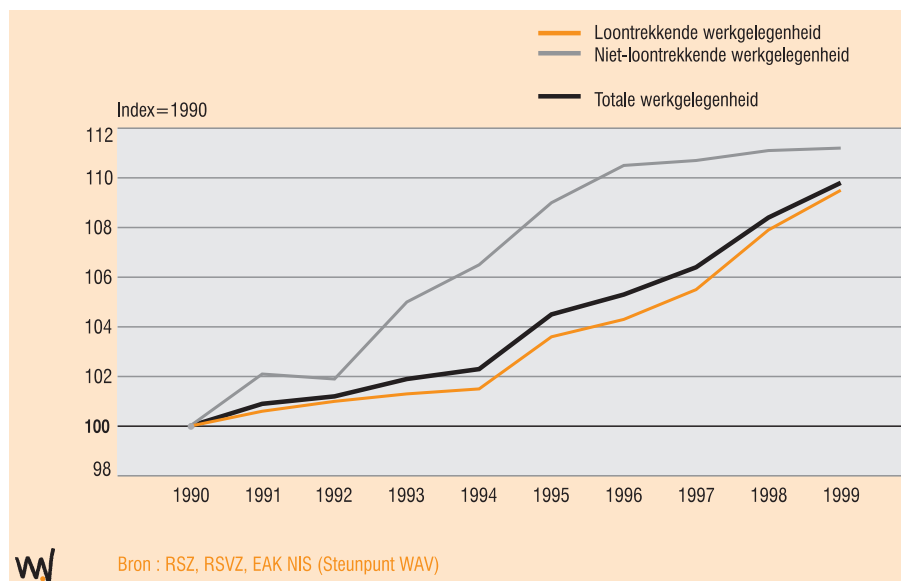
1%, met als uitschieters een groei van meer dan 2% in 1995¹ en in 1998. Het spiegelbeeld van deze evolutie treffen we aan bij de niet-loontrekkende werkgelegenheid. In de eerste helft van de jaren '90 groeit het aantal zelfstandigen en niet-vergoede helpers jaarlijks met 1,5% tot 3% (met uitzondering van een lichte daling in 1992), vanaf 1997 valt de groei van de niet-loontrekkende werkgelegenheid nagenoeg stil.²

Hfdst. 17

Vermits niet minder dan 83% van de totale werkgelegenheid in loondienst is, bepaalt de evolutie van de loontrekkende werkgelegenheid in ruime mate de totale werkgelegenheids-evolutie (zie figuur 11.1). In de eerste helft van de jaren '90 schommelt de jaarlijkse totale werkgelegenheidsgroei rond 0,5%, vanaf 1995 versnelt het jaarlijkse groeiritme tot 1%, en in de piekjaren 1995 en 1998 zelfs tot 2%.

Figuur 11.1

Geïndexeerde evolutie van de loontrekkende en niet-loontrekkende werkgelegenheid (Vlaams Gewest; 1990-1999)

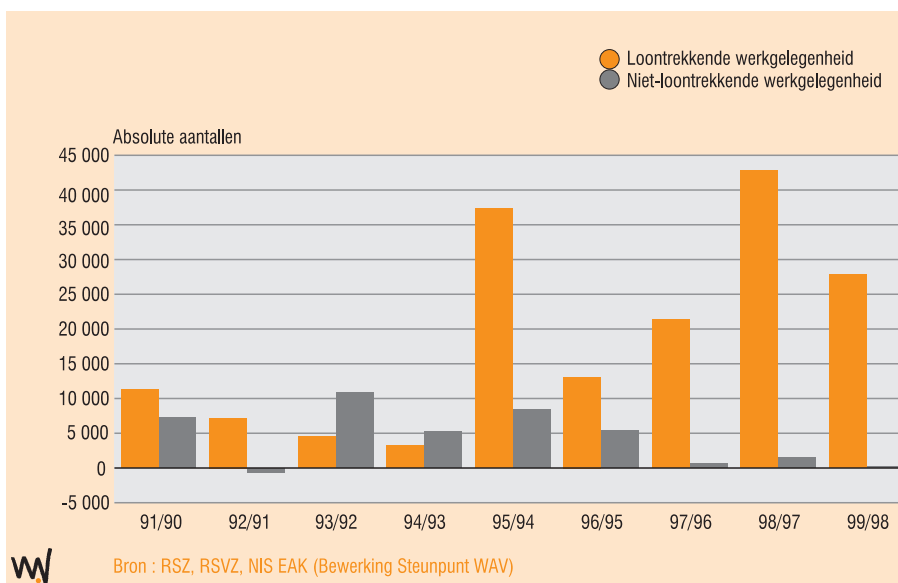
- 1 De sterke groei van het aantal jobs in loondienst in de periode 1994-1995 is deels een gevolg van een papieren evolutie in de land- en tuinbouw. In deze periode werd de RSZ-reglementering immers verruimd, waardoor seizoensarbeiders die vroeger niet RSZ-plichtig waren, dit in de loop van 1994 wel werden. Deze administratief-juridische wijziging is verantwoordelijk voor meer dan 10 000 van de 37 300 extra jobs in 1995, zonder dit effect was de groei beperkt gebleven tot ongeveer 1,5% (zie: De arbeidsmarkt in Vlaanderen, Jaarboek 1997, p. 293-294)
- 2 Deze stabilisatie van de niet-loontrekkende werkgelegenheid is een gecombineerd gevolg van de verminderde groei van het aantal zelfstandigen in hoofdberoep en van de daling van het aantal niet-vergoede helpers.

Deze cijfers wijzen erop dat de kentering op de Vlaamse arbeidsmarkt in de tweede helft van de jaren '90 vooral tot uiting kwam in een sterke toename van het aantal jobs in loondienst. In dezelfde periode stagneert het zelfstandige initiatief. Terwijl in de periode 1990-1994 bijna de helft van de extra arbeidsplaatsen voor zelfstandigen en niet-vergoede helpers was, blijft dit aandeel in de tweede helft van de jaren '90 beperkt tot ongeveer 1 op 10. (zie figuur 11.2) Deze cijfers ondersteunen dan ook de hypothese dat voor een aantal nieuwkomers op de arbeidsmarkt de verruimde kansen op een job in loondienst het opstarten of bijstaan van een zelfstandig initiatief minder aantrekkelijk (of noodzakelijk) heeft gemaakt. Anderzijds wint de mogelijkheid tot het combineren van een job in loondienst met een zelfstandig bijberoep ook eind jaren '90 verder aan populariteit. Het aantal zelfstandigen in bijberoep groeit jaarlijks met ongeveer 3 500 eenheden (+5% à +6%).

Hfdst. 17

Figuur 11.2

Evolutie van de loontrekkende en niet-loontrekkende werkgelegenheid in absolute aantallen (Vlaams Gewest; 1990-1999)

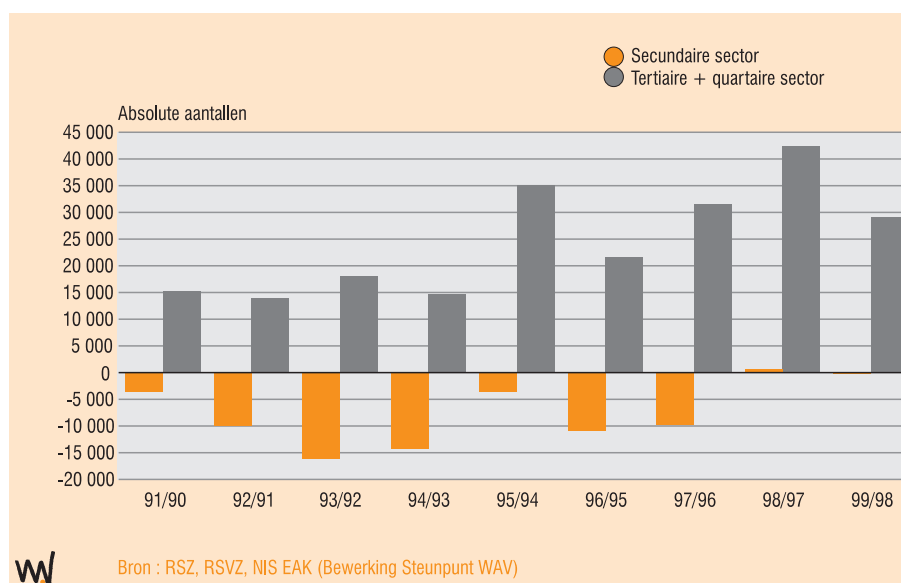

2 *Herstel in industrie en versterkte groei in diensten*

Uit de sectorale verdeling in figuur 11.3 blijkt dat de versnelde groei van de loontrekkende werkgelegenheid in de tweede helft van de jaren '90 de resultante is van een dubbele evolutie: enerzijds is er het verminderde jobverlies in de industrie, anderzijds is er de toegenomen jobcreatie in de dienstensector. In de twee piekjaren op vlak van jobcreatie – 1995 en 1998 – merken we een quasi stabilisatie van de secundaire werkgelegenheid in combinatie met een uitgesproken jobgroei in de commerciële en publieke diensten.

Figuur 11.3

Evolutie van het aantal jobs in loondienst naar hoofdsector (Vlaams Gewest; 1990-1999)

Bij de zelfstandige werkgelegenheid merken we grosso modo dezelfde trends: een stabiele tot licht dalende trend in de industrie (en in de land- en tuinbouw) in combinatie met een groeiend aantal zelfstandigen in de dienstensector (met name in de handel, horeca en de vrije beroepen).

De vastgestelde tertiairisering van de werkgelegenheid hangt dus vooral samen met een stijging van het aantal jobs in de commerciële (en iets mindere mate niet-commerciële) dienstensector, die sterker is dan de daling van de industriële werkgelegenheid. In de tweede

helft van de jaren '90 versnelt de jobcreatie in de dienstensector nog. Anno 1998 zorgt dit in combinatie met de stabilisatie van de industriële werkgelegenheid voor een piekjaar op vlak van jobcreatie. In 1999 verzwakt het tempo van de jobcreatie enigszins, vooral als gevolg van een minder uitgesproken groei in de commerciële diensten.

3 Groei- en krimpsectoren

Na de stabilisatie van de *industriële* werkgelegenheid in Vlaanderen in 1998, treedt in 1999 opnieuw een verlies van meer dan 2 000 jobs in. Drie factoren zijn hierbij van doorslaggevend belang: de verscherpte structurele daling van de werkgelegenheid in de kledingsindustrie³, de nieuwe daling in de textielsector, en de conjunctuur- en cyclusgebonden terugval in de auto-industrie.⁴ Dankzij de ommekeer in de bouwnijverheid (+1 900 jobs) blijft het verlies voor de globale secundaire sector in 1999 beperkt tot 300 jobs (-0,1%). Het werkgelegenheidsvoorzicht voor 2000 is hoopvol. De structurele daling in een aantal industrietakken zoals kleding en meubels zet zich wel door, maar kwantitatief allicht minder scherp. De conjuncturele heropleving vanaf de tweede helft van 1999 (met o.m. een sterke groei van de uitvoer) is goed nieuws voor de industrietakken textiel, chemie, metaal en de grafische nijverheid. In 2000 zal de globale werkgelegenheid in de Vlaamse industrie dan ook opnieuw stabiliseren (of slechts lichtjes dalen).

De jobgroei in de *commerciële diensten* ligt in de tweede helft van de jaren '90 op een hoog niveau. In 1997 en 1998 bedraagt de tertiaire groei respectievelijk 24 000 en 25 000 jobs, en dit als gevolg van een versnelde groei in de groot- en kleinhandel, het vervoer, en vooral van de spectaculaire jobcreatie in de zogenaamde 'nieuwe' diensten aan ondernemingen (verzamelbegrip voor de informatica-dienstverlening, advies en bijstand aan ondernemingen, de uitzendsector en industriële reiniging). De eerste jaarhelft van 1999 wordt echter gekenmerkt door een sterk afgezwakte toename van de toegevoegde waarde in de dienstensector, wat wordt weerspiegeld in een aanzienlijke vertraging van de tertiaire jobcreatie. Met name de werkgelegenheid in de horeca en de uitzendsector daalt plots (samen -3 500 jobs). Deze te-

3 Met o.m. het verlies van naar schatting 1 000 jobs door de sluiting van de productievestigingen van Levi-Strauss.

4 Het activiteitspeil in de auto-assemblage hangt nauw samen met de levenscyclus van de in ons land geproduceerde modellen. Sommige van die modellen bevonden zich anno 1999 op het einde van hun cyclus en worden minder gevraagd. In afwachting van hun vervanging zorgt dit voor een tijdelijke productiedaling (wat tot uiting komt in het verlies van 1 300 jobs in de transportmiddelen-industrie, meer bepaald bij Opel Antwerpen en Ford Genk).

Tabel 11.2

Samenstelling en evolutie van het aantal jobs in loondienst naar sector (Vlaams Gewest; 1998-1999)

	Situatie 30 juni 1998 (n)	Situatie 30 juni 1999 (n)	Evolutie juni '98 - juni 99		Verwachte werkgelegenheids-evolutie* in de periode 1999-2000
			(n)	(%)	
p1 Land- en tuinbouw	26 040	26 130	+90	+0,3	
p2 Visserij	695	653	-42	-6,0	
P Totaal primaire sector	26 735	26 783	+48	+0,2	
s1 Winning van delfstoffen	666	643	-23	-3,5	
s2 Vervaardiging van dranken, voeding en tabak	64 043	64 476	+433	+0,7	=
s3 Textielindustrie	38 420	37 048	-1 372	-3,6	(-)
s4 Vervaardiging van kleding en schoeisel, leer- bontrijverheid	13 273	11 334	-1 939	-14,6	-
s5 Vervaardiging van meubels	16 085	15 910	-175	-1,1	-
s6 Houtindustrie	8 497	8 336	-161	-1,9	-
s7 Grafische nijverheid	30 427	30 823	+396	+1,3	+
s8 Chemische nijverheid	51 657	51 201	-456	-0,9	+
s9 Rubber- en kunststofnijverheid	18 257	18 785	+528	+2,9	+
s10 Vervaardiging van glas, bakstenen, cement en andere bouwmaterialen	17 951	17 818	-133	-0,7	
s11 Metallurgie	22 727	22 075	-652	-2,9	
s12 Vervaardiging van metaalproducten	39 309	40 197	+888	+2,3	
s13 Vervaardiging van machines, apparaten en werktuigen	26 828	26 906	+78	+0,3	
s14 Vervaardiging van elektrische machines en apparaten	14 920	15 865	+945	+6,3	+
s15 Vervaardiging van kantoormachines, computers, audio-, video- en telecom-apparatuur	17 023	16 838	-185	-1,1	
s16 Vervaardiging van medische apparatuur	4 314	4 585	+271	+6,3	
s17 Vervaardiging van transportmiddelen	54 327	53 020	-1 307	-2,4	
s18 Overige industrie	7 178	6 993	-185	-2,6	
s19 Elektriciteit, gas, stoom en water	12 477	13 308	+831	+6,7	
s20 Bouwnijverheid	112 890	114 786	+1 896	+1,7	+
S Totaal secundaire sector	571 269	570 947	-322	-0,1	=
t1 Garagewezen	30 019	31 011	+992	+3,3	
t2 Groothandel en handelsbemiddeling	109 908	112 223	+2 315	+2,1	
t3 Kleinhandel	102 521	105 688	+3 167	+3,1	+
t4 Verhuurdiensten	10 409	11 030	+621	+6,0	
t5 Horeca	66 451	64 978	-1 473	-2,2	
t6 + t7 Vervoer + vervoersondersteunende activiteiten	105 774	108 822	+3 048	+2,9	+
t8 Post en telecommunicatie	34 559	34 384	-175	-0,5	
t9 Financiële diensten	48 291	48 394	+103	+0,2	=
t10 Informatica	16 125	19 874	+3 749	+23,2	++
t11 Advies en bijstand aan ondernemingen en personen	59 916	63 278	+3 362	+5,6	+
t12 Selectie en terbeschikkingstelling van personeel	73 641	71 686	-1 955	-2,7	++
t13 Industriële reiniging	19 828	20 795	+967	+4,9	+
t14 Overige diensten aan personen	16 427	16 532	+105	+0,6	
T Totaal tertiaire sector	693 869	708 695	+14 826	+2,1	++
q1 Openbaar bestuur	94 520	96 957	+2 437	+2,6	+
q2 Justitie, defensie en openbare veiligheid	46 092	46 832	+740	+1,6	
q3 Verplichte sociale verzekering	10 458	10 623	+165	+1,6	
q4 Onderwijs	187 641	191 756	+4 115	+2,2	+
q5 Ziekenhuizen en overige gezondheidszorg	94 725	96 755	+2 030	+2,1	+
q6 Maatschappelijke dienstverlening	107 797	110 003	+2 206	+2,0	+
q7 Recreatie, cultuur en sport	19 831	22 377	+2 546	+12,8	
q8 Speur- en ontwikkelingswerk	5 220	5 683	+463	+8,9	+
q9 Afvalwater- en afvalverzameling; straatreiniging	7 591	8 005	+414	+5,5	+
q10 Belangenvertegenwoordiging	14 903	14 106	-797	-5,3	
Q Totaal quartaire sector	588 778	603 097	+14 319	+2,4	+
Slecht gedefinieerde activiteiten	5 186	5 363	+177	+3,4	
Totaal	1 885 837	1 914 885	+29 048	+1,5	+

* op basis van de Snelle Raming van de Tewerkstelling van de RSZ en op basis van aanvullende sectorale informatie

Bron: RSZ, gedecentraliseerde statistiek (Bewerking Steunpunt WAV)

rugval wordt bevestigd door de negatieve trend in de uitzendactiviteit in de eerste helft van 1999 als gevolg van de algehele conjuncturele daling. In de tweede helft van 1999 en het eerste kwartaal van 2000 herneemt de uitzendactiviteit, en wordt het geleden verlies gecompenseerd. Omwille van de tijdelijke kentering bleef de globale groei van de uitzendactiviteit (uitgedrukt in het gepresteerde arbeidsvolume), zoals berekend door UPEDI, in 1999 echter beperkt tot 5% (tegenover 23% in 1997 en 12% in 1998).

In enkele andere commerciële diensten houdt de sterke groei in 1999 wel aan, met name in de groothandel, het vervoer en het advies en bijstand aan ondernemingen. In de kleinhandel en de informatica-dienstverlening is er zelfs een groeiversnelling. Per saldo is het werkgelegenheidsbilan voor de globale tertiaire sector voor 1999 dan ook nog steeds uitgesproken positief (+14 800 werknemers of +2,1%), al blijft deze groei duidelijk beneden het niveau van 1997 en 1998 (+3,6% en +3,8%).

De *publieke diensten* spelen een toenemende rol in de verdere jobcreatie in het Vlaams Gewest. Deze quartaire jobcreatie wordt in de tweede helft van de jaren '90 voornamelijk gedragen door het openbaar bestuur, de social profit (gezondheidszorg, maatschappelijke diensten en de sector recreatie, cultuur en sport). Ondermeer het op kruissnelheid komen van de Sociale Maribel-maatregel⁵ speelt hier een belangrijke rol. Ook de werkgelegenheid in het onderwijs zit opnieuw in de lift. De personeelstoename die in 1997 werd ingezet neemt sindsdien jaar na jaar in kracht toe (+4 100 jobs in 1999), en ook voor de toekomst wordt een verdere jobgroei verwacht in het onderwijs.⁶ In de sector van de openbare veiligheid (justitie, defensie) is de inkrimping van het militaire korps stopgezet, het personeel bij de rechterlijke orde en de rijkswacht neemt licht toe.⁷

Hfdst. 13

-
- 5 Deze maatregel omvat een vermindering van de RSZ-bijdrage voor werkgevers in een aantal 'social profit' sectoren (o.m. ziekenhuizen, gezins- en bejaardenhulp, opvoedings- en huisvestingsinstellingen, sociale werkplaatsen en de socio-culturele sector). De opbrengsten van deze RSZ-vermindering wordt via de zogenaamde Sociale Maribel-fondsen omgezet in nieuwe arbeidsplaatsen (die hetzij een vermindering van de werklast, hetzij een verbetering van de dienstverlening tot gevolg dienen te hebben).
 - 6 In de CAO V die werd afgesloten voor de periode 1999-2000 is een bijkomende verhoging van de financiering voor het *basisonderwijs* voorzien (bijkomend op de 3,1 miljard extra die werd voorzien in het Tivoli-akkoord gespreid over de begrotingsjaren 1998-2006). Ook voor de periode 2001 en 2002 wordt telkens een verhoging met 250 miljoen voorzien, specifiek bedoeld voor de aanwerving van administratief en/of beleidsondersteunend personeel. Voor het *secundair onderwijs* werd de geplande besparing van 2,5% op het lestijdenpakket geschrapt en komt een bedrag van 1,4 miljard beschikbaar (goed voor 1 000 banen). Ook de *hogescholen* krijgen extra geld om de uitstapregeling (55+) te bekostigen (vervangende te voorzien).
 - 7 Ministerie van Ambtenarenzaken, Overzicht van de personeelssterkte in de overheidssector, toestand op 30/06/1998, 01/01/1999, 30/06/1999 en 01/01/2000.

4 *Conjunctuur en werkgelegenheidsvooruitzicht*

De publieke dienstensector vormt anno 1999 een belangrijke factor in de verdere jobcreatie in het Vlaams Gewest. Met de groeivertraging in de commerciële diensten (met name in de nieuwe diensten aan ondernemingen) en het nieuwe (zij het beperkte) jobverlies in de industrie, lijkt de fakkel van de verdere jobcreatie steeds meer in handen van de publieke diensten te liggen. Het belang van het overheidsoptreden in de verdere jobcreatie in 1999 wordt bevestigd in de analyse van het Federale Planbureau, waarin gewezen wordt op het belang van de directe jobcreatie in de overheidssector en op de impact van diverse activeringsprogramma's zoals vrijstelling op basis van PWA-prestaties, doorstromingsprogramma's en dienstenbanen (de zogenaamde Smet-jobs).⁸ Deze positieve impuls zou volgens het Planbureau echter fors teruglopen vanaf 2000. In 1999 waren in België de overheidssector en de activeringsprogramma's samen goed voor meer dan 20 000 extra werknemers, voor 2000 en 2001 wordt hun impact geraamd op respectievelijk 8 000 en 2 600 extra werknemers. Toch verwacht het Planbureau voor 2000 en 2001 een globale jobcreatie voor België die sterker is dan in 1999 (van +0,6% naar meer dan +1% op jaarbasis)⁹, wat impliceert dat het aandeel van de private ondernemingen in de verwachte groei fors zal toenemen.

De tijdelijke terugval van de jobcreatie in de private ondernemingen in 1999 hangt samen met een vrij zwakke eerste jaarhelft, wat ook blijkt uit enkele economische indicatoren, zoals een beperkte groei van het BBP (+1%). In de tweede helft van 1999 versterkt de groei van het Bruto Binnenlands Product tot 3 à 4%, in het eerste kwartaal van 2000 versnelt deze groei zelfs tot 5%.¹⁰ Het vooruitzicht voor de Belgische en Vlaamse economie in 2000 is dan ook uitgesproken positief. Dit mooie vooruitzicht steunt enerzijds op een aantrekkende vraag vanuit het buitenland, als gevolg van de positieve conjuncturele situatie in de euro-zone en de sterke prestaties van de wereldeconomie. Voor 2000 en 2001 wordt zelfs een toename van de uitvoer met niet minder dan 7% tot 9% verwacht. Anderzijds speelt ook de stevige binnenlandse vraag een rol. De globale toename van de binnenlandse bestedingen lag in 1999 duidelijk lager dan in 1998 (+1,8% tegenover +4,1%), wat wordt bevestigd in de groeivertraging van de kleinhandelsomzet in 1999. In de tweede helft van 1999 en in 2000 versterkt de

8 Federaal Planbureau, Economische vooruitzichten 2000 (februari 2000) en Economische vooruitzichten 2001 (juli 2000).

9 Ook internationale organisaties zoals de Europese Commissie en de OESO komen tot gelijklopende prognoses.

10 Cijfers van het Instituut voor Nationale Rekeningen.

groei van de binnenlandse bestedingen en van de kleinhandelsomzet opnieuw. Dankzij deze gunstige economische vooruitzichten zal de globale groei van de werkgelegenheid in 2000 allicht hoger liggen dan in 1999.